

UTVECKLINGEN AV DE STRAFFRÄTTSLIGA PÅFÖLJDerna I SVERIGE

AV DEPARTEMENTSRADET AGNETA BÄCKLUND UNDER MEDVERKAN AV ÄMNESSAKKUNNIGE,
JUR. LIC. PETER LUNDKVIST*

This article begins with an introductory summary of the development and current state of the Swedish penal sanctioning system. The most significant, recent amendments to penal legislation were made in connection with the reform of the system in 1999. One important change at this time provided for extended possibilities to use "community sanctions", chiefly community service. Another concerned the permanent introduction of close supervision with electronic monitoring as a method for enforcing shorter prison terms. The reform also entailed amendments of the sanctioning system inter alia in relation to juvenile offenders. The Swedish legislation in this area contains few restorative elements.

*In the future additional amendments to the Swedish penal sanctioning system can be expected. In particular, these concern juvenile and mentally disordered offenders, respectively, as well as persons convicted to imprisonment. One central question for these groups relates to the enforcement of correctional treatment - whether carried out in closed or open institutions. Furthermore, a review of the sanctioning system in general has been recently initiated. Currently, the most discernable trend in the crime policy area concerns a change in focus from repressive measures towards actions to prevent recidivism, inter alia through emphasizing measures that ensure care or treatment during the enforcement of penal sanctions.***

1 Det svenska påföljdssystemets framväxt

Inledningsvis tänkte jag göra en kort tillbakablick över det svenska påföljdssystemets framväxt. Brottsbalken innehöll när den trädde i kraft år 1965 ett påföljdssystem som till stora delar byggde på idéer som präglade den gamla strafflagen. I balken gjordes vid ikraftträdandet i viss mån en kompromiss mellan allmänpreventiva och individualpreventiva tankegångar. Behandlingstanken fick emellertid stort genomslag. Redan vid denna tid förekom dock kritiska röster när det gällde grunderna för och tillämpningen av balkens påföljdssystem.

* Vi vill framföra ett tack till rättsakkunnige Marie-Louise Ollén och jur. dr. Karin Påle för värdefulla synpunkter.

** Title in English: *Trends in Penal Sanctions in Sweden*. Original in Swedish.

Framförallt under 1970-talet intensifierades kritiken. Kritikerna fick stöd i forskningsrapporter som visade att de behandlingsinriktade påföljderna inte gav förväntat resultat. Det kunde också påvisas att det inte var möjligt att med någon större säkerhet ställa prognoser i enskilda fall.

Stor betydelse för den stundande kriminalpolitiska omsvängningen fick Brottsförebyggande rådets arbetsgrupp för kriminalpolitik som år 1977 presenterade sin rapport *Nytt straffsystem* (BRÅ Rapport 1977:7). En slutsats från arbetsgruppen med flera var att preventionsteoriernas betydelse för påföljdsbestämningen i det enskilda fallet borde tonas ned och att de enskilda gärningarnas straffvärde och kravet på proportionalitet mellan brott och straff borde tillmätas större betydelse. Vidare betonade arbetsgruppen även att rättvisa, förutsebarhet och likhet inför lagen borde bli vägledande för den fortsatta straffrättspolitiken. Med anledning av den diskussion som förts tillkallades Fängelsestraffkommittén (Ju 1979:04) för att göra en allmän översyn av påföljdssystemet. Fängelsestraffkommittén ansåg i sitt huvudbetänkande (SOU 1986:13-15) från år 1986 att varken allmänpreventiva eller individualpreventiva hänsyn borde beaktas vid påföljdsbestämningen i det enskilda fallet. Straffets art och stränghet borde i stället baseras på brottets svårhet eller förkastlighet med hänsyn tagen till proportionalitet och ekvivalens. Ett viktigt inslag var att icke frihetsberövande påföljder i stor utsträckning borde ersätta fängelse.

I den följande propositionen (prop. 1987/88:120) uttalade regeringen att straffvärdet borde vara utgångspunkten för påföljdsbestämningen. Genom detta betonades sådana värden som rättssäkerhet, legalitet, likhet inför lagen och proportionalitet. Betydande utrymme borde dock finnas för att ta hänsyn till olika individuella omständigheter. Det bör också nämnas att det slogs fast att brottets art p.g.a. allmänpreventiva skäl skulle vara ett kriterium för att döma till fängelse trots att straffvärdet var lågt och det inte var fråga om återfall i brott. Den föreslagna regleringen anknöt i sina huvuddrag till den praxis som utvecklats och tanken var att inte åstadkomma någon allmän förändring av den praxis som då gällde.

De tankar som Fängelsestraffkommittén förde fram rörande straffmätning och påföljdsval vann således till stor del gehör hos lagstiftaren och förändringarna trädde i kraft den 1 januari 1989. De nya idéerna fördes alltså in i brottsbalken även om delar av påföljdssystemet också fortsättningsvis kom att präglas av behandlingstanken.

I syfte att bl.a. åstadkomma ett sammanhängande och genomtänkt påföljdssystem baserat på moderna kriminalpolitiska värderingar tillkallades Straffsystemkommittén (Ju 1992:07) år 1992. I sitt betänkande (SOU 1995:91) tog kommittén avstånd från behandlingstanken. Kommittén framhöll också vikten av att minska användningen av fängelsestraff genom att till stor del ersätta

dem med bärkraftiga alternativ. Straffsystemkommittén föreslog ett nytt påföljdssystem med de självständiga straffen böter, prøvotidsstraff, övervakningsstraff, samhällstjänst, fängelse och kontraktsvård. Förslaget skulle tillgodose de krav som borde ställas på proportionalitet, rättvisa, klarhet, förutsebarhet och humanitet.

Straffsystemkommitténs arbete utmynnade i 1999 års påföljdsreform. Regeringen valde emellertid i propositionen (prop. 1997/98:96) att avstå från den stora systemförändring som Straffsystemkommittén föreslagit. I stället föreslog den partiella systemförändringar. Ett viktigt mål med 1999 års påföljdsreform var att utveckla de trovärdiga alternativen till fängelse. Till skillnad från kommittén ansåg regeringen att domstolarna även fortsättningsvis borde ha möjlighet att vid påföljdsbestämningen ta hänsyn till den enskildes behov av behandling. Regeringen framhöll att det fortfarande fanns starka skäl för att ta hänsyn till den dömdes personliga förhållanden inte minst för att påföljdssystemet skulle präglas av humanitet. Vidare framhölls det att det finns ett intresse av att kunna döma ut påföljder som medför kontroll och påverkan vilket kan antas bäst tillgodose det brottsförebyggande syftet. Därtill påpekades att det kan vara nödvändigt att bedöma om en person kan genomföra en viss sanktion, eftersom påföljdssystemets trovärdighet torde vara beroende av att utdömda påföljder också i stor utsträckning genomförs. Även om det fanns goda skäl för att i vissa fall ta hänsyn till den dömdes personliga förhållanden underströk regeringen att den grundläggande utgångspunkten för påföljdsbestämningen borde vara brottets svårhet och att påföljdssystemet borde tillgodose kraven på proportionalitet, rättvisa, klarhet, förutsebarhet och konsekvens. Det anfördes också att det finns ett intresse av att påföljdssystemet tillgodoser samhällsskyddet. När det gäller unga lagöverträdare framhölls det särskilt att det fanns anledning att påföljdsbestämningen i ökad utsträckning skulle präglas av proportionalitet. Jag kommer att återkomma till det närmare innehållet i 1999 års påföljdsreform.

2 Det svenska påföljdssystemets utveckling under senare tid

2.1 Det svenska påföljdssystemet i korthet

Innan jag går in på den senaste tidens utveckling tänkte jag ge en översiktlig beskrivning av det svenska påföljdssystemet.

Om straffvärdet är lågt bestäms påföljden till böter. När påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter skall påföljden bestämmas till fängelse eller något av alternativen till fängelse. Presumtionen är att en icke frihetsberövande påföljd skall dömas ut. Vid straffvärden som är ett år eller högre bryts presumtionen mot fängelse och ett fängelsestraff döms normalt ut. Vid lägre straffvärden är villkorlig dom, som innebär en varning och normalt förenas med böter, ofta en tillräck-

lig påföljd. Om den tilltalade har behov av vård eller behandling kan påföljden i stället bestämmas till skyddstillsyn, som i regel innebär någon form av behandlingsinsats och övervakning. Formellt är villkorlig dom och skyddstillsyn jämställda påföljder. I praktiken anses dock skyddstillsyn vara en mer ingripande påföljd. Valet mellan villkorlig dom och skyddstillsyn präglas alltså av ett prognostänkande. Om det saknas anledning att befara att den tilltalade kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet väljs villkorlig dom som påföljd. Om i stället en skyddstillsyn kan antas bidra till att den tilltalade avhåller sig från brott skall det alternativet väljas.

Vid straffvärden under ett år kan återfall i brott till slut göra att presumptionen mot fängelse bryts och att fängelsestraff döms ut i stället för villkorlig dom eller skyddstillsyn. Också brottslighetens art kan göra att presumptionen mot fängelse bryts och att påföljden bestäms till fängelse, även om det inte är motiverat med hänsyn till återfall eller högt straffvärde. Som exempel på brottstyper där brottsens art ofta talar för fängelse kan nämnas misshandel, mened, vapenbrott och narkotikabrott.

Om den tilltalade har ett starkt behov av behandling och det samtidigt finns skäl för fängelse kan rätten döma till skyddstillsyn i form av kontraktsvård eller förena skyddstillsynen med ett kortare fängelsestraff i stället för att döma enbart till fängelse.

Utöver de nu nämnda påföljderna finns det bl.a. olika kombinationsmöjligheter samt särskilda vårdinriktade påföljder för unga respektive psykiskt störda lagöverträdare.

2.2 Samhällspåföljderna

En viktig förändring vid 1999 års påföljdsreform var att möjligheterna att använda samhällspåföljder utökades. Tidigare hade det på försök varit möjligt att förena en skyddstillsyn med samhällstjänst. I och med reformen permanentades denna ordning. Det blev dessutom möjligt att förena en villkorlig dom med samhällstjänst. Samhällstjänst innebär att den dömda skall utföra oavlönat arbete. Antalet timmar samhällstjänst som kan dömas ut är lägst 40 och högst 240. Tanken är att det högsta antalet timmar skall kunna användas vid straffvärden om elva månader.

Samhällstjänst skall endast dömas ut om den tilltalade samtycker till det och straffvärdet är under ett år. Det alternativa fängelsestraffets längd skall alltid anges i domen. Det skall vara fråga om fall där fängelse skulle ha valts som påföljd men där styrkan i skälen för fängelse i det enskilda fallet sammanvägt med den tilltalades personliga förhållanden gör att en icke frihetsberövande påföljd kan väljas. Är straffvärdet närmare ett år och det är fråga om brottslighet av sådan art att den talar för fängelse måste det finnas alldeles särskilda skäl för att inte döma

till sådant straff. Tillämpningen förefaller vara ojämn när det gäller att döma till samhällstjänst.

Vid 1999 års reform infördes också en möjlighet att döma unga lagöverträdare till ungdomstjänst. I dessa fall är ungdomstjänst en särskild föreskrift vid påföljden vård inom socialtjänsten. Ungdomstjänst innebär att den dömda skall utföra oavlönat arbete eller delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 100 timmar.

Användningen av samhällstjänst har kontinuerligt ökat. Av de knappt 9 900 personer som år 2002 dömdes till villkorlig dom dömdes knappt 3 700 personer (37 procent) i kombination med samhällstjänst. Ytterligare drygt 1 000 personer dömdes till samhällstjänst i förening med skyddstillsyn. År 2002 dömdes ca 450 personer till vård inom socialtjänsten med ungdomstjänst.

2.3 Fängelsestraffets utveckling

När det gäller fängelsestraff så är naturligtvis huvudregeln att de skall verkställas i anstalt. I syfte att utveckla ett trovärdigt alternativ till traditionell verkställighet av fängelsestraff gjordes intensivövervakning med elektronisk kontroll till en permanent verkställighetsform av korta fängelsestraff, högst tre månader, vid 1999 års påföljdsreform. Intensivövervakningen innebär att den dömda inte får lämna sin bostad annat än för vissa av den lokala kriminalvårdsmyndigheten bestämda ändamål och på särskilt angivna tider. Genom elektroniska hjälpmedel kontrolleras att förbudet efterlevs. Särskilda föreskrifter, bl.a. rörande bostad och sysselsättning, skall meddelas den dömda. Under verkställigheten skall den lokala kriminalvårdsmyndigheten utöva noggrann tillsyn över den dömda. Om den dömda missköter sig skall han eller hon överföras till kriminalvårdsanstalt för att avtjäna återstoden av straffet där.

Beträffande vissa långtidsdömda (strafftider om lägst två år) har en försöksverksamhet påbörjats där frigivningsförberedelser får ske utanför anstalten. Detta sker genom att den dömda får avtjäna den sista delen av straffet genom intensivövervakning. Denna möjlighet infördes år 2001 och syftar till att stävja återfall i brott.

Den sista delen av verkställighet av fängelsestraff kan därtill i vissa fall ske på ett behandlingshem. Detta är möjligt om det finns särskilda skäl för att vidta speciella åtgärder främst mot missbruk. Självfallet finns det även möjligheter att ge vård och behandling till dem som avtjänar fängelsestraff i anstalt. Det finns t.o.m. särskilda anstalter med sådan inriktning.

Sedan brottsbalkens ikraftträdande år 1965 har reglerna om villkorlig frigivning förändrats ett flertal gånger. Vid 1999 års påföljdsreform infördes de gällande reglerna om villkorlig frigivning från fängelsestraff. Nu kan villkorlig frigivning, oberoende av straffets längd, ske tidigast efter att två tredjedelar av

straffet har avtjänats. Minst en månad skall dock alltid avtjänas. Den villkorliga frigivningen har i dag ett fakultativt inslag. Det består i att den villkorliga frigivningen kan senareläggas med högst 15 dagar vid varje beslutstillfälle om den intagne missköter sig. Efter villkorlig frigivning gäller en prøvotid för den dömda under den tid som motsvarar den återstående strafftiden, dock lägst ett år. Vid misskötsamhet under prøvotiden kan övervakningsnämnden besluta om föreskrifter, meddela varning eller besluta om övervakning alternativt förlängd övervakning samt i allvarliga fall förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid av högst 15 dagar vid varje tillfälle. Om den dömda återfaller i brott under prøvotiden finns det en presumtion för att den villkorligt medgivna friheten skall förverkas av domstolen när den dömer för den nya brottsligheten.

För lagöverträdare som begått brott innan de fyllt 18 år innebar 1999 års påföljdsreform bl.a. att den nya frihetsberövande påföljden slutna ungdomsvård ersatte många fall där fängelse tidigare dömts ut. Slutna ungdomsvård kan dömas ut i högst fyra år, utan möjlighet till villkorlig frigivning. Endast om det finns särskilda skäl får fängelse väljas i stället för slutna ungdomsvård. Det krävs alltid särskilda skäl för att döma en ung lagöverträdare till en frihetsberövande påföljd. Om den unge är under 18 år krävs synnerliga skäl.

År 2002 dömdes knappt 13 800 personer till fängelse. Det motsvarar ca 12 procent av det totala antalet lagförda personer. Antalet unga lagöverträdare som dömdes till slutna ungdomsvård uppgick till drygt 100 stycken. Under det senaste tio åren har antalet personer dömda till fängelsestraff minskat något samtidigt som andelen utdömda fängelsestraff legat på en relativt konstant nivå. De korta fängelsestraffen dominerar. Ungefär 72 % av de fängelsedömda hade dömts till högst sex månader. Under de senaste åren har antalet intagna i anstalt varierat kring 9 500 per år. Beläggningen på fängelserna har emellertid ökat. Detta beror på att strafftiderna har blivit längre. Den 1 oktober 2002 var ca 5 300 personer intagna i anstalt. Det motsvarar ett fångtal på omkring 70 per 100 000 invånare.

År 1998 verkställde närmare 4 000 personer fängelsestraff genom intensivövervakning. År 2002 hade siffran sjunkit till ungefär 2 100 personer. Minskningen torde delvis vara en följd av att möjligheten att förena villkorlig dom med samhällstjänst infördes.

2.4 Behandlingsorienterade påföljder

Den centrala behandlingsorienterade påföljden i det svenska påföljdssystemet är, som tidigare nämnts, skyddstillsyn. Under lång tid har det funnits förhållandevis stora möjligheter att döma till påföljder som innehåller vård och behandling av olika slag. De senaste årens reformarbete på påföljdsområdet har inte inneburit

någon förändring av reglerna rörande skyddstillsyn, om man bortser från möjligheten att förena den påföljden med samhällstjänst.

För unga lagöverträdare är vård inom socialtjänsten den allra vanligaste påföljden, förutom böter. Vid 1999 års påföljdsreform gavs de straffrättsliga kraven på förutsebarhet, konsekvens och proportionalitet ett ökat utrymme vid den påföljden, bl.a. genom att en vårdplan skall upprättas.

Skyddstillsyn är en förhållandevis vanlig påföljd. År 2002 dömdes knappt 6700 personer till skyddstillsyn. Av dem fick nästan 1 000 personer kontraktsvård. Ungefär 2 700 personer dömdes år 2002 till vård inom socialtjänsten.

2.5 Skadeersättning och restorativ straffrätt

Det svenska påföljdssystemet har få restorativa inslag. Skadeersättning till målsäganden är t.ex. inte en brottspåföljd. Endast i vissa fall kan skadestånd ha betydelse för påföljdsfrågan. Det är då frågan om att bötesstraff inte döms ut eller sätts lägre med tanke på skadeståndet. Det är också möjligt att vid straffmätningen beakta att gärningsmannen efter sin förmåga avhjälpt eller begränsat de skadliga verkningarna av brottet, exempelvis genom att ersätta målsäganden.

Sedan år 1994 åläggs alla som döms för brott med fängelse i straffskala en avgift till brottsofferfonden. Avgiften uppgår nu till 500 kr och fondens medel skall användas till verksamhet som gagnar brottsoffer.

Medling regleras sedan år 2002 i en särskild lag. Det är främst vid ungdomsbrott som medling används. Inte heller medling är en del av påföljdssystemet. Medling kan dock påverka åtalsfrågan när det gäller unga lagöverträdare. Regeringen uttalade vid tillkomsten av lagen om medling att det inte finns ett obetydligt utrymme för att medling i framtiden blir ett mer permanent inslag i påföljdssystemet. Regeringen ansåg dock att frågan borde analyseras ytterligare.

3 Framtiden

När man blickar framåt kan man på flera områden förvänta sig förändringar när det gäller användningen av de straffrättsliga sanktionerna i Sverige.

Psykansvarskommittén (Ju 1999:08) har lämnat förslag på hur ingripanden bör ske mot psykiskt störda lagöverträdare (SOU 2002:3). Detta betänkande bereds för närvarande vid Justitiedepartementet. Regeringen har alltså ännu inte lämnat någon proposition rörande dessa frågor.

När det gäller ingripandena vid ungdomsbrott så har Ungdomsbrottsutredningen (Ju 2002:14) i uppdrag att följa upp och vidareutveckla 1999 års påföljdsreform avseende unga lagöverträdare. Uppdraget skall redovisas senast under september 2004. Utredningen skall enligt direktivet (Ju 2002:95) bl.a. överväga möjligheterna att utveckla påföljderna och skapa nya påföljdsalternativ. Åtgärderna som vidtas skall vara ägnade att motverka att den unge återfaller i brott.

Syftet med uppdraget är att gå vidare i arbetet med att utveckla ett påföljdssystem för unga som har ett pedagogiskt och tydligt innehåll samt att utifrån den unges behov skapa bättre förutsättningar för ett återförande till ett socialt välfungerande liv och på så sätt åstadkomma en positiv förändring. Utredningen skall också överväga bl.a. vilken ställning medling bör ha i rättsprocessen.

Vidare arbetar Kriminalvårdsutredningen (Ju 2002:13) med att ta fram förslag till en ny kriminalvårdslag. Den skall reglera verkställigheten av samtliga kriminalvårdspåföljder, såväl slutna kriminalvård (fängelse) som öppna (frivårdspåföljderna m.m.). Utredningen skall enligt uppdraget (dir. 2002:90) särskilt uppmärksamma frågor om hur verkställigheten kan anpassas så att den förebygger återfall i brott utan att kraven på säkerhet och samhällsskydd efterställs. Resultatet skall bli en ny, modern kriminalvårdslag som kan svara mot kraven på en effektivt och humant bedriven kriminalvård. I direktivet betonas att behandlingsperspektivet skall ges stort utrymme på verkställighetsstadiet och således skall stora ansträngningar göras för att rehabilitera de dömda. Det framhålls bl.a. att individens egen motivation till förändring bör tas till vara. Detta skall kort sagt ske med olika "morötter och piskor". Enligt ett tilläggsdirektiv (dir. 2004:33) kan utredningen även föreslå förändringar i reglerna om tidpunkten för den villkorliga frigivningen. Senast i juni 2005 skall utredningen lämna sitt betänkande.

Vid Justitiedepartementet har det nyligen utarbetats en promemoria (Ds 2004:7) med förslag om att de som avtjänar längre fängelsestraff i ökad utsträckning på försök skall få avtjäna den sista delen av straffet genom intensivövervakning. Promemorian innehåller också förslag om en försöksverksamhet där korta fängelsestraff i ökad utsträckning skall kunna verkställas genom intensivövervakning. Tanken är att den verkställighetsformen skall kunna användas vid fängelsestraff upp till och med sex månader mot tidigare tre.

Utredningen om frigivningsprövning av livstidsdömda (Ju 2000:10) har i sitt betänkandet (SOU 2002:26) föreslagit att livstidsdömda skall kunna friges villkorligt. Regeringen har ännu inte tagit ställning till den frågan, utan det torde ske under år 2005.

Regeringen konstaterade vid 1999 års påföljdsreform att det skulle kvarstå brister i systemet även efter reformen. En sådan brist ansågs vara risken för viss otydlighet särskilt när det gäller förutsättningarna för att döma ut de icke frihetsberövande påföljderna och relationen dem emellan. Det hade varit en huvuduppgift för Straffsystemkommittén att överväga denna fråga och bl.a. ta ställning till om de icke frihetsberövande påföljderna kunde inordnas i ett system med villkorligt fängelse. Kommittén fann dock inte skäl för att lägga fram något sådant förslag. Ett relativt stort antal av remissinstanserna framhöll att kommittén överdrivit svårigheterna och nackdelarna med ett sådant system. Regeringen höll med

dessa remissinstanser och uttalade att den inte var övertygad om att de nackdelar som obestriddligen är förenade med ett system med villkorligt fängelse inte skulle kunna överbryggas. Regeringen uttalade därför att den skulle ta initiativ till en fortsatt analys av möjligheterna att skapa en reglering av särskilt de icke frihetsberövande påföljderna som är tydligare och mer lättillgänglig och att i samband med detta göra en fördjupad analys av möjligheterna att skapa ett system med villkorligt fängelse. Regeringen framhöll vidare att ett klagörande av påföljdsvalet vid s.k. artbrottslighet skulle kunna motiveras. Även frågor rörande brottets art borde enligt regeringen övervägas ytterligare inom ramen för den analys om villkorligt fängelse som förutskickades. Regeringen uttalade därtill att böter generellt bör komma till ökad användning. Denna fråga, liksom hur verkställigheten av bötesstraff skulle kunna effektiviseras, borde enligt regeringen också övervägas ytterligare.

Med anledning av regeringens uttalanden i samband med 1999 års påföljdsreform har det vid Regeringskansliet initierats en översyn av påföljdssystemet. En av de många frågor som finns på dagordningen är just frågan om villkorligt fängelse bör införas. Andra frågor är hur man kan utveckla de trovärdiga alternativen till fängelse och om man kan öka inslaget av vård och behandling i påföljderna. Det är nu för tidigt att uttala sig om vad detta arbete kan leda fram till. Det är dock inte osannolikt att en utredning kommer att tillsättas med uppdrag att överväga olika frågor när det gäller påföljdssystemet, bl.a. frågan om villkorligt fängelse.

Det svenska påföljdssystemet står alltså inför stora förändringar. Den mest tydliga kriminalpolitiska trenden som kan skönjas när det gäller sanktionssystemet, och kanske också den mest betydelsefylla, är förskjutning från rent represiva åtgärder till insatser för att förhindra återfall i brott t.ex. genom en betoning av vård- och behandlingsåtgärder under verkställigheten av straff. När det gäller verkställigheten i anstalt kan en ambition urskiljas om att den skall bli mer individualiserad i den betydelsen att det skall löna sig för den dömda att medverka i sin rehabilitering.

Adress:

Justitiedepartementet

SE - 103 33 Stockholm

agneta.backlund@justice.ministry.se